

рішення регіональних соціальних питань, у зв'язку із чим важливо визначити доцільність рішення тієї або іншої соціальної проблеми програмним методом.

Джерела та література

1. Марков А.П. Бирженюк Г.М. Основы социокультурного проектирования Учебное пособие Санкт-Петербург 1997.- 210с.
2. Статистичний збірник Соціально-економічне становище сільських населених пунктів Миколаївщини 2006.- 200с.
3. Обласна цільова соціальна програма „Відновлення зовнішнього освітлення сільських населених пунктів Миколаївської області на період до 2010 року”
4. „Програма розвитку соціальної сфери сільської місцевості Миколаївської області на період до 2011 року”

Завтур Д.О.

МИТНО-ТАРИФНА ПОЛІТИКА В РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

Вступ. Характерною особливістю сучасного етапу розвитку системи світогосподарських зв'язків є поглиблення процесів взаємозалежності різних національних економік і активізація їх участі в сучасному міжнародному поділі праці. Домінантою економічного розвитку країн світу стала ринкова система господарювання, яка продемонструвала свою ефективність, спроможність стимулювати економічне зростання, забезпечувати мотивацію до праці, мобілізувати і раціонально використовувати матеріальні, природні, фінансові та інші ресурси. Перехід України до ринкової економіки відкрило широкі можливості для інтеграційного розвитку країни, участі в міжнародному поділі праці та світогосподарських процесах. У зв'язку з цим, особливої актуальності набувають проблеми формування і налагодження зовнішньоекономічних зв'язків, організації і управління зовнішньоекономічною діяльністю, розробки і реалізації ефективної зовнішньоторговельної політики.

Аналіз останніх досліджень. Проблема створення нової системи організації та управління зовнішньоекономічними зв'язками стає предметом особливої уваги державної економічної політики. Саме від якості управління зовнішньоекономічною діяльністю і ефективності її державного регулювання залежать перспективи міжнародної конкурентоспроможності економіки України. Цим проблемам присвячені наукові праці ряду вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема авторів, що висвітлюють проблеми і досвід євро регіонального розвитку Амоші О.І., Білоруса О.Г., Варналія З., Гончаренко І.В., Длугопольського О., Долішнього М.І., Іноземцева В., Каптуренко М.Г., Костенко Н.В., Кредісова А.І., Лук'яненка Д.Г., Макогона Ю.В., Мармуль Л.О., Павлової Є.В., Побурка Я.О., Рогача О., Роменської В.М., Саблука П.Т., Ступницького О.І., Топіхи В.І., Ходикіної В.В., Федоришевої А.М., Шевчук Л.Т., Шелегеда Б.Г. та ін.

Основна частина. У вітчизняних і зарубіжних наукових дослідженнях, в яких аналізуються основні закономірності розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах ринкової економіки, зовнішньоторговельна політика розглядається переважно крізь призму стратегії системних перетворень. Проте, проблеми оптимізації зовнішньоекономічних зв'язків, структура та інструменти сучасної зовнішньоторговельної політики, механізм її розробки та реалізації, співвідношення протекціонізму і лібералізму в зовнішньоекономічній політиці, роль регіонального фактору в поліпшенні конкурентних переваг України на світовому ринку, впровадження сучасної ефективної моделі розвитку зовнішньоекономічної політики України потребують більш детального аналізу.

У оцінці проблем удосконалення зовнішньоторговельної політики України важливу роль відіграє аналіз розвитку її зовнішньоекономічних зв'язків. Найбільшої актуальності він набуває в період ринкової трансформації соціально-економічних відносин країни.

За 2005р. експорт товарів склав 34286,8 млн.дол.США, імпорт – 36141,1 млн.дол.США. Порівняно з 2004р. експорт збільшився на 5%, імпорт – на 24,6% (табл.2.1). Від'ємне сальдо становило 1854,3 млн.дол. (у 2004р. позитивне сальдо – 3669,3 млн.дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,95 (у 2004р. – 1,13).

Що стосується розподілу обсягів експортно-імпортних операцій за формами власності підприємств, то найбільша питома вага припадає на приватні підприємства і становить 91,9% по експортним операціям і 72,9% по імпортним.

Зовнішньоторговельні операції проводились з партнерами 203 країн світу. Найбільші обсяги експортних поставок здійснювалось у Російську Федерацію – 21,9% від загального обсягу експорту, Туреччину – 5,9%, Італію – 5,5%, Німеччину – 3,8%, Польщу – 2,9%, США – 2,8%, Білорусь – 2,6%, Єгипет – 2,3%. Найбільші імпортні надходження здійснювались з Російської Федерації – 35,5%, Німеччини – 9,4%, Туркменістану – 7,4%, Китаю – 5%, Польщі – 3,9%, Італії – 2,9%, Білорусі – 2,6%, Франції – 2,2%.

Серед регіонів провідні місця за обсягами експорту-імпорту товарів займають м. Київ, Дніпропетровська, Київська, Запорізька, Донецька, Одеська, Полтавська та Харківська області. Питома вага зазначених регіонів у загальному обсязі експортних операцій становить 74 %, а імпортних – близько 70 %.

Що стосується Миколаївської області, то у 2005 році обсяг експорту товарів склав 878,3 млн.дол.США або 2,6% загальнодержавного, а імпорту – 470,1 млн.дол.США або 1,3 %. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами області така у структурі експорту Миколаївської області найбільшу питому вагу

займають країни СНД – понад 50 %. Якщо порівнювати цей напрямок експорту з даними в цілому по Україні, який складає близько 30 %, то стає зрозумілим важливість торгівлі з нашими найближчими сусідами. Імпорт з країн СНД знаходиться на рівні 26,2 %, в тому числі з Російської Федерації – 12,3 %. Досить велику питому вагу у структурі експорту-імпорту Миколаївської області займають країни Європи – 25,7 % та 31,9 % відповідно.

На Українське Причорномор'я припадає половина експорту й імпорту послуг, у тому числі 70% експорту транспортних послуг і 90% експорту послуг морського транспорту. За обсягами експорту товарів виділяється Миколаївська й Одеська області за рахунок, відповідно, постачань суден і хімічної сировини. Стратегічним завданням розвитку відкритої економіки Причорномор'я є встановлення преференційного режиму вільної торгівлі і спільного підприємництва на перетині основних комунікаційних напрямків Північ - Південь і Захід - Схід.

Одним із головних регіонів України в експорті послуг, спільному підприємстві і прямих закордонних інвестиціях є Одеська область. У Одеській області функціонує багато підприємств з іноземними інвестиціями. Причому, якщо діяльність перших спільних підприємств була зв'язана з великим виробництвом, то нині переважає посередницька торгівля.

Актуальним питанням сьогодення є пошук шляхів ефективного розвитку ринкового господарювання. Основним видом продукції українського Причорномор'я є аграрна. В 2005 році порівняно з попереднім загальний обсяг продажу аграрної продукції сільськогосподарськими підприємствами скоротився на 3,1%. Слід відмітити, що на це вплинуло зменшення продажу як продукції тваринництва (на 9,6%), так і продукції рослинництва (на 1,9%).

Загальний обсяг продукції сільського господарства за 2006р. проти 2005р. зріс на 0,4%, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – на 4,2%, а у господарствах населення відбулося його скорочення на 2,1%.

Сільгосппродукція залишається важливою складовою зовнішньої торгівлі області. У 2005р., за даними Держмитслужби України, підприємствами регіону було експортовано продукції рослинництва на загальну суму 168,2 млн.дол.США, що на 49,9%, або на 56 млн.дол.США більше, ніж у 2004 році. У загальнообласному експорті частка сільгосппродукції збільшилась на 1,6 в.п. і становила 18,8%.

Порівняно з попереднім роком, у 2005 році різко збільшились поставки за кордон пшениці (у 1,9 раза в натуральному виразі) та кукурудзи (у 7,2 раза) і становили 665,9 та 528,8 тис.тонн відповідно. Поставки ячменю, навпаки, зменшились на 21,7% і склали 295,6 тис.тонн. Майже припинився експорт насіння соняшнику (зменшення на 97,1%), якого на зовнішній ринок надійшло лише 2,3 тис.тонн (у 2004р. - 79,3 тис.тонн).

Насіння соняшнику користувалося попитом переважно в країнах далекого зарубіжжя. До 5 країн Європи надійшло 94% його експорту, решту отримали - 2 країни Азії, Сполучені Штати Америки та 2 країни СНД (відповідно 2,4%, 1,9% та 1,7%). Обмеження експорту з боку держави стало причиною різкого скорочення закордонних поставок цієї сільгосппродукції у 2005 році. Порівняно з 2004 роком поставки до країн Азії знизились на 99,9% (на 12,1 млн.дол.США), до країн Європи - на 93,4% (на 9,9 млн.дол.США). Найбільші обсяги насіння соняшнику в минулому році одержали Литва, Болгарія та Польща.

У 2005 році обсяги імпортованих закупівель сільгосппродукції не відрізнялись великими обсягами. Проте порівняно з 2004 роком, вони збільшились у 1,9 раза (на 3,7 млн.дол.США) і становили 7,7 млн.дол.США. Здебільшого з-за кордону завозились рис (44% імпорту сільгосппродукції), горіхи арахісу (28,2%) та пшениця (14%).

Увесь імпортований рис (13,5 тис.тонн на суму 3,4 млн.дол.США) надійшов з Єгипту (61,7%) та В'єтнаму (38,3%). Горіхи арахісу (5,7 тис.тонн на суму 2,2 млн.дол.США) завозились з Китаю, пшениця (8,1 тис.тонн на суму 1,1 млн.дол.США) імпортувалась з Російської Федерації.

Проведений в роботі аналіз зовнішньої торгівлі підприємств дозволив сформулювати наступні висновки: розвиток зовнішньоторговельних операцій в останні роки в Україні відбувався в принципово нових умовах. Характерною ознакою зовнішньої торгівлі стала практично повна її лібералізація, яка призвела до змін зовнішньоекономічної стратегії і пріоритетів, що, в свою чергу, вимагало змін в структурі зовнішньоторговельної політики за рахунок встановлення нових форм організації і управління зовнішньоекономічної діяльності України.

Важливою частиною організації регулювання зовнішньоторговельної політики України є розробка її ефективних механізмів і інструментів. Торговельні обмеження потенційно ведуть до скорочення зовнішньоторговельного обігу країни, що вдалася до протекціоністських заходів в більшій мірі, ніж того вимагають обставини. Переваги від політики протекціонізму, яка веде до перерозподілу ресурсів з експортних галузей на користь національних виробництв, в такому разі практично нівелюється наслідками скорочення імпорту. Більше того, торговельні партнери, з часом, використовують відповідні контрзаходи, які з неминучістю призведуть до скорочення експорту країни.

Однією з найбільш дискусійних проблем в теорії і практиці зовнішньоторговельної політики залишається проблема раціонального поєднання принципів вільної торгівлі і протекціонізму. Світовий досвід показує, що зовнішньоекономічний порядок, заснований на такому принципі, є найбільш ефективною формою організації і управління зовнішньоекономічними зв'язками. Саме за таких умов виникає можливість все більше інтегруватися в світову економічну систему і, завдяки цьому, користуватися перевагами міжнародного економічного співробітництва.

Ліберальна зовнішньоторговельна політика повинна розглядатися, насамперед, як основа для формування в Україні такої економічної політики, яка може реально сприяти забезпеченню

конкурентоспроможності вітчизняної продукції і поліпшенню позицій країни в сучасному світовому ринку. Цілями цієї політики повинно стати раціональне поєднання кількісних обмежень в зовнішній торгівлі з економічними методами організації і управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Проведений в роботі аналіз показав, що при імпорті товарів має місце унікальне, напевно і для всієї світової практики, оподаткування - потрійне: мито і митні збори стягуються з митної вартості, акцизний збір - з митної вартості разом з митом і митними зборами, а податок на додаткову вартість - з митної вартості разом з митом, митними зборами і акцизним збором. Тому основними засобами виконання регулюючої функції держави повинно стати реформування податково-бюджетної, грошово-кредитної, валютно-цінової і інвестиційної систем. Цей процес повинен супроводжуватися не тільки прийняттям нових законів і законодавчих актів, але й їх чітким дотриманням, шляхом вироблення ефективного механізму реалізації всіх нормативно-правових положень.

Інтеграція України в світовий економічний простір неможлива без формування експортоорієнтованої структури національної економіки, що передбачає визначення пріоритетних галузей і виробництв, в яких необхідно розвивати експортну орієнтацію. Науковою основою такої системи повинна стати комплексна програма розвитку експортного потенціалу України. Вона має бути зорієнтована на нарощування експорту продукції переробних і, головним чином, наукомістких галузей, розширення різноманітних послуг зарубіжним споживачам.

Пріоритетним напрямом розвитку експорту має стати підвищення рівня обробки української сировини. Україна може зайняти провідні позиції на світовому ринку у виробництві титану, рідкісноземельних металів, будматеріалів, поставках каоліну, граніту і мармуру. Враховуючи обмеженість багатьох видів ресурсів, складні екологічні і соціальні проблеми необхідно переорієнтувати індустріальний комплекс України, Воєнно-промисловий комплекс (ВПК), зокрема, на виробництво низькоресурсомістської і наукомістської продукції, розвиток точного, транспортного і сільськогосподарського машинобудування, електронної, електротехнічної, легкої і харчової промисловості, що сприятиме модернізації інших галузей економіки і переведення їх на ресурсозберігаючу технологічну основу.

Основним завданням вдосконалення механізму зовнішньоторговельної політики на сучасному етапі ринкової трансформації України є її подальша інтеграція у світове господарство. В цьому процесі важливу роль відіграє регіональний фактор інтеграційного розвитку країни, який передбачає освоєння нових товарних регіональних ринків збуту, забезпечення експортно-імпоротної збалансованості, використання порівняльних переваг міжнародного поділу праці для нарощування економічного потенціалу держави.

Розробка і реалізація сучасної зовнішньоторговельної стратегії України передбачає створення системи економічних стимулів, спрямованих на найбільш повне забезпечення потреб у постачанні на економічно вигідних для держави умовах товарів критичного імпорту і іншої продукції виробничо-технічного призначення і створення ефективного механізму раціонального обмеження постачань товарів некритичного імпорту і поліпшення їхньої якості з врахуванням інтересів вітчизняних виробників і населення; а також створення умов для поліпшення структури вивозу товарів на основі реалізації заходів, спрямованих на зміцнення і розвиток економічного потенціалу України.

Як свідчать результати даного наукового дослідження, сьогодні Україні необхідна розробка ефективної податкової, структурної, інвестиційної, фінансової і інноваційної політики, яка повинна бути спрямована на прискорення диверсифікації капіталу, конверсії воєнно-промислового комплексу, реалізацію визначених державою пріоритетних напрямів поліпшення структури національного виробництва і підвищення його конкурентоспроможності. Для досягнення цієї мети необхідна розробка і реалізація ефективних соціально-економічних програм і конкретних інвестиційних проектів розвитку високоефективного підприємництва і бізнесу.

Висновок. Корінні зміни системи організації і управління зовнішньоторговельними операціями передбачають перехід на відтворювальну (геоекономічну) модель зовнішньоекономічних зв'язків, яка повинна базуватися на створенні організаційних структур, здатних забезпечити науково-технічне, виробничо-інвестиційне і торговельно-економічне співробітництво України в конкретних ланках міжнародних економічних ланцюгів, які виходять за межі національних економічних систем.

Для створення і впровадження нової моделі організації регулювання зовнішньоторговельної політики необхідне комплексне і системне вирішення проблем вдосконалення системи зовнішньоекономічних зв'язків. Для реалізації цієї моделі вкрай потрібне створення відповідної кількості суб'єктів управління і господарювання, здатних забезпечити всебічну інтеграцію України в світове господарство; приведення організаційно-економічних структур зовнішньоторговельних операцій, органів їх управління у відповідність до завдань інтеграційного розвитку країни; розробка і послідовне впровадження найбільш ефективних механізмів впливу державної зовнішньоторговельної політики на процес розвитку зовнішньоекономічного фактору макроекономічної стабілізації України.